

Kirkeklokkernes historie

Kirkeklokken er både elsket og udskældt og indgår til tider i en politisk kirke debat. Man mener ikke, fra visse sider i folketinget, at klokkeringningen tager tilstrækkeligt hensyn til miljøet. Kirkeklokkerne har mere end en 1000 - årig historie i Danmark. Ideen med kirkeklokken, skulle fra begyndelsen være den, at den skulle være tidens budbringer. Klokkernes vigtigste funktion var, at kalde til de såkaldte tidebønner, hvoraf der oftest var syv i alt. Vores morgen og aftenringninger er en rest, af disse tidebønneringninger. Det er kun i folketroen, at vores morgen og aften ringninger har noget med, at man ringer solen op og ned. Det var datidens kirkeklokker, der fortalte de omkringboende mennesker, hvornår de skulle begive sig til kirke for at bede. Kirkeklokken skulle også fortælle hvad der skete i lokalsamfundene. Klokkeringningen kunne tilmed skelnes mellem glæde og sorg. Kirkeklokkerne har haft en hel central rolle i det danske samfund gennem tiderne, hvilket de fortsat har.

Men lad os med det samme slå fast, at kirkeklokkerne ikke nogen Dansk opfindelse. Det er heller ikke nogen skandinavisk og for så vidt eller ikke en europæisk opfindelse. Der findes vidnesbyrd om, at der har fundet klokkestøbning sted i Kina omkring 3000 år f.Kr. og det er stort set den samme opskrift, til støbning af kirkeklokker, der bruges som grundmateriale i dag. Materialet er en legering bestående af ca. 80 % kobber og ca. 20 % tin.

Danmarks første kirkeklokke

Historisk, kan den danske kirkeklokke føres tilbage til årene mellem 850 og 900 e.Kr. Den første kirkeklokke blev indviet i den danske vikingeby Hedeby, der findes klokken stadigvæk, endog i velbevaret stand. Hedebyklokken, som den traditionelt kaldes, blev nemlig ved en arkæologisk udgravning fundet i vandet ud for Hedeby. Klokken er bevaret og kan ses på Hedebymuseet, der er beliggende i Slesvig, syd for den dansk tyske grænse. - Det var den daværende kong Horik d. 1. der tillod den tyske munk Anskar, at bygge den første kirke i Danmark. Hedebykirken blev bygget af træ. Vi ved med ret stor sikkerhed, at der i tiden efter Hedebykirkens opførelse, blev bygget adskillige kirker i Danmark, sandsynligvis alle af træ, men ingen af disse trækirker er bevaret.

Hvis man vil se trækirker, er de ikke længere væk end Norge, hvor der fortsat er mange trækirker. De Danske trækirkers kirkeklokker, var almindeligvis placeret i et dertil indrettet trætårn, uden direkte fysisk forbindelse til kirkebygningen. Grunden til denne placering var, at kirkens konstruktioner ikke kunne bære så tungt et element som en kirkeklokke.

Klokkeskatten

De fleste danske landsbykirker har i dag kun én klokke, men sådan har det ikke altid været. I 1528 udskev kongen en klokkeskat, hvilket indebar, at kirker der havde to eller flere klokker, skulle aflevere den største af klokkerne til staten. De kirker der havde tre klokker, skulle aflevere den største og den mindste klokke. Klokkerne skulle omstøbes til kugler og kanonløb. Der blev i alt beslaglagt omkring 375 tons kløkkemalm, i forbindelse med den første klokkeskat. Det svarede dengang til 2/3 af landets kløkkebestand. I 1601 var det galt igen. Her blev der beslaglagt yderligere 90 tons. I nyere tid beslaglagde tyskerne under 1. verdenskrig, et halvt hundrede klokker i Sønderjylland. Men det største klokkerov fandt dog sted under 2. verdenskrig. Hitlerstyret stjal tæt ved 90.000 klokker i de besatte lande. Dog gik Norge og Danmark fri, men det kunne være gået rigtig galt for os, for planerne lå klar. I Danmark har vi i dag ca. 4000 kirkeklokker og for uden dem 2500 klokker der lyder i landets 101 kløkkespil.

Kirkeklokkerne i katolsk tid

De første 500 år af de danske kirkeklokkers historie, stammer de alle fra katolsk tid. Det var den katolske kirke der bestemte brugen af klokkerne. De skulle bruges ved tidebønnerne, ved andagter, gudstjenester og skriftemål. Mange af de ringninger som vi hører i dag, har sin oprindelse fra katolsk tid. Vi lægger ikke i dag den samme betydning i ringningen, som man gjorde i katolsk tid, men vore ringetraditioner i dag er et klart levn fra den katolske tid. Ringningen i katolsk tid var samtidig en form for meddelelse til lokalbefolkningen. Ringningen blev anvendt når der blev kaldt til gudstjeneste på bestemte tider, den fortalte med sin ringning, hvor lang tid der var til gudstjenesten. Man kunne også lytte og høre om klokkerne kaldte til fest, eller om ringningen var et trist budskab, eksempelvis i form af dødsfald eller begravelse.

Klokkerne i protestantisk tid

Protestantisk tid er tiden efter reformationen i 1536. De kirkelige handlingers klokkeringning, kaldes for liturgiske ringninger. Ringningerne finder sted før de faste gudstjenester. Forud for de faste gudstjenester skal der ringes 3 gange med ½ time imellem hver ringning, dog alt efter stedets skik. Det kan også forekomme med kun et kvarter imellem ringningerne.

Ringningen udføres med 100 – 150 slag, svarende til ca. tre minutter, efterfulgt af 3 x3 slag, kaldet bedeslag. Bedeslagene udføres med betydelige langsommere slag. Bedeslagene skal ses som udtryk for Treenigheden, Tro, Håb og Kærlighed. Loven der i dag er gældende for ringning med kirkeklokker, er en lov der er mere end 300 år gammel. Kirkeritualet af 1685 bestemmer brugen af kirkernes klokker. Man accepterer dog forskelligheder, ved de enkelte kirkers ringetraditioner. Et cirkulære fra 1977 gav eksempelvis påbud om, at der skulle ringes i tilfælde af mobilisering. Der skulle også varslingsringes i tilfælde af radioaktivt nedfald, dette påbud blev dog ophævet i 1994 - Om det var af hensyn til graveren, som skulle i tårnet for at varsle med klokken vides ikke.

Kirkeklokkerne ved Sabro Kirke

Sabro kirke er en af de kirker, der gennem flere hundrede år har haft to kirkeklokker, en stor og en mindre. Den store klokke er vurderet af kirke ministeriets klokkeekspert, der udtaler, at den store klokke er en særdeles ædel gammel malmklokke. Den er sandsynligvis støbt på et tysk klokkestøberi. På klokkens øverste krans er der indstøbt fire gamle tyske mønter, der fortæller, at klokken er fra 1400-tallet. Man kunne også med nogen undren spørge: - Hvordan kan det være, at der er to klokker ved Sabro kirke, når man har kendskab til, at den ene af klokkerne er en meget gammel klokke. Skulle den store klokke, i så tilfælde, ikke være afleveret til krudt og kanonløb i 1528

Den ene forklaring kunne være den, at der måske i 1528 kun har været den ene klokke, og eftersom det lød i kongens befaling, at de kirker der kun havde én klokke, ikke skulle aflevere nogen. En anden forklaring kunne være, at man har glemt at aflevere den og der også i 1528 har været to klokker, men vi ved det ikke.

Den lille klokke er man noget usikker på, hvor gammel den er. På siden af klokken står, at den er omstøbt i 1889 på Frichs fabrikker i Aarhus, derfor har man ikke nogen egentlig alder på den. Hvis den forud for omstøbningen i 1889 har været nedslidt, så kan det meget vel være, at den er lige så gammel som den store klokke.

Klokkestol og ophæng

Kirkeministeriet klokkeekspert, havde samtidig kompetence til, at vurdere klokkernes ophæng og klokkestolens tilstand. Sabro kirke havde besøg af klokkeeksperten som vurderede, at begge klokkers ophæng kunne være til fare for både den stedlige graver, og dem der færdedes under klokken i tårnrummet. Al klokkeringning blev omgående standset, og ophængene blev sendt til rette sted for reparation. Klokkeeksperten vurderede endvidere, at Sabro var i besiddelse af en meget stabil klokkestol. Det skal hermed pointeres, at det kun var klokkernes ophæng, der var brøstfældig, ikke selve klokkestolen. Han ville vurdere klokkestolen til at være blandt Danmarks ti fineste klokkestole af sin art. Klokkestolen er bygget op i kraftigt egetømmer, i en solid konstruktion og har fra starten af været beregnet for to klokker.

Klokkestolen ved vi med sikkerhed, at den ikke er lige så gammel som klokkerne. Det fremgår nemlig af kirkens gamle forhandlingsprotokol, at klokkestolen er udskiftet i 1771 med den begrundelse, at der var råd i klokkestolen.

Tårnbygningen med våbenhus er opført i 1500 - tallet, og er delvis opført i munkesten. Før tårnbygningen er bygget, og efter at kirken er afkortet med de seks meter, har klokken sandsynligvis været placeret i kirkeskibets vestlige glamhul. I kirkeskibets vest gavl, er der slidspor af reb, hvilket antyder, at man har stået ude i det fri under klokken og ringet, herved er slidsporene dannet.

Men nu løber vi ind i et spørgsmål. Da kirken blev bygget i slutningen af 1100 -tallet, blev den bygget 6 meter længere mod vest. Hvor har klokken siddet dengang - hvis der har været nogen klokke. I så fald måske i gavlen af den del der er nedrevet. Nedrivningen er muligvis sket lidt før reformationen, måske i slutningen af 1400 - tallet, vi ved det ikke.

Forsigtig konklusion:

1. Den første kirkeklokke i Sabro, har sandsynligvis været placeret i gavlen af den del af kirken, der nu er nedbrudt, eller i en klokkestabel ude på kirkegården.
2. I de mellemliggende år fra kirken bliver afkortet, til tårnbygningen bliver opført, har klokken siddet i det store glamhul i vestgavlen af skibet. Muligvis direkte ophængt og fastgjort i murværket i glamhullet.
3. Da tårnbygningen, med våbenhus, bliver bygget i slutningen af 1500tallet, bliver klokken placeret i toppen af bygningen. Det er muligvis på den tid man anskaffer sig en klokke mere, og klokkestolen bliver konstrueret til at bære to klokker. Både en nyanskaffet klokke og den der i nogen tid har siddet i skibets glamhul. Det er ikke usandsynligt, at en klokke skal omstøbes efter ca. 300 år. Hvilket passer ganske med, at den lille klokke er omstøbt i 1889
4. Åremålet fra opførelse af tårnet i 1500-tallet til klokkestolen er rådnet i 1771 passer med en holdbarhed af klokkestolen på ca. 250 år. Klokkestolen, som bærer de to klokker i dag, er også ca. 250 år. Men med det materiale og den konstruktion som den består af, holder den mindst 250 år mere.

Ringetraditionerne, ved Sabro og Fårup kirker

Gudstjeneste ringning

Traditioner i vor tid kan desværre, i visse tilfælde, være svært at holde i hævd. Den Danske Folkekirke, den Danske kirke i almindelighed, er nok den institution der fortsat behersker, at holde hævd om traditionerne. Gudstjenesteringningen er en af traditionerne.

Ved Sabro kirke, ringes der til gudstjeneste med tre ringninger, som ved alle andre danske kirker. Første gang ½ time før gudstjenestens begyndelse. Anden gang et kvarter før gudstjenestens begyndelse. Tredje gang umiddelbart før gudstjenesten begynder. Der afsluttes tredje gang med 3 x 3 bedeslag. Sabro kirke hører nok til det fåtal af kirker, der først påbegynder ringningen ½ time før gudstjenesten, men det er en gammel tradition ved Sabro kirke der bliver holdt i hævd.

Det var også tidligere en tradition ved Sabro kirke, at man ringede med begge klokker ved den sidste ringning før gudstjenesten. En tradition man har kendskab til og kan føres mindst 100 år tilbage.

Fårup kirke følger nok flertallet af danske sognekirker, med påbegyndelse af gudstjenesteringningen 1 time før gudstjenesten.

Begravelse / bisættelse

I forbindelse med begravelser/ bisættelser, ringes der ved kistens ankomst til kapellet, så vidt der er pårørende med rustvognen. I så fald bliver der slået bedeslag, når kisten bliver placeret på kisteskamlerne i kapellet. Umiddelbart før den kirkelige handling begyndes i kirken, bliver der ringet som til almindelig gudstjeneste, men der bliver ikke slået bedeslag som optakt til den kirkelige handling. Når den kirkelige handling er afsluttet, og kisten bæres ud, afsynges det sidste vers af " Den signede dag". Når salmen er slut, påbegyndes ringningen igen. Hvis det er en jordbegravelse, stopper ringningen når kisten sænkes i jorden, og der bliver nu slået bedeslag mens kisten sænkes. Hvis kisten skal til krematoriet, bliver der slået bedeslag når kisten er anbragt i rustvognen.

Bryllup

I forbindelse med bryllup, bliver der kimet fem minutter før bruden ankommer. Når bruden begynder at gå frem mod kirken slutter kimningen og den almindelige ringning fortsætter. Ringningen afsluttes når dørene åbnes til kirkerummet, og bruden med følgesvend træder ind i kirken. Der bliver ikke slået bedeslag ved en bryllupshandling.

Ringning / Kimning til højtiderne

Ved julehøjtiden bliver der kimet ½ time før gudstjenesten juleaften, afbrudt af den sædvanlige kvarters ringning. Der bliver igen kimet ½ time før gudstjenesten 1. juledag.

Ved påskehøjtiden bliver der kimet ½ time ved aftenringningen før 1. påskedag. Der bliver igen kimet ½ time før gudstjenesten 1. påskedag.

Ved Pinsehøjtiden bliver der kimet de to gange som ved påskehøjtiden.

Til Kristi himmelfartsdag kimes der som ved Påske og Pinse, aftenen før og til gudstjenesten på dagen. Menighedsrådene har de seneste år godtaget ændringer, i forhold til tidligere traditioner.